

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Diagnoza

Społeczności Lokalnej

Gminy Myślenice

Realizowana w ramach Programu Ostonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” w 2022r. przez Centrum Usług Społecznych w Myślenicach

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
Podstawy prawne.....	5
Zespół Interdyscyplinarny	5
Procedura „Niebieska Karta”	6
Przemoc- definicja i rodzaje.....	6
Rodzaje i formy przemocy w rodzinie.....	7
Przemoc Psychiczna.....	7
Przemoc Fizyczna.....	8
Przemoc Seksualna	8
Przemoc Ekonomiczna.....	8
Przemoc poprzez zaniedbanie.....	8
Formy przemocy w rodzinie	9
Czynniki ryzyka przemocy w rodzinie	9
Wymiar makrosystemowy.....	10
Wymiar rodzinny	10
Wymiar materialny.....	10
Wymiar osobowościowy	11
Wymiar poznawczy, wyobraźniowy	11
Skutki przemocy w rodzinie	13
Mechanizmy zjawiska przemocy w rodzinie.....	14
Cykl przemocy w rodzinie.....	14
Syndrom wyuczonej bezradności	15
Zjawisko „Prania mózgu”	16
Charakterystyka sprawcy przemocy	17
<i>Sfera poznawcza</i>	17
<i>Sfera emocjonalna</i>	18
<i>Sfera behawioralna</i>	18
Charakterystyka ofiar przemocy	19
Dorosły	19
Dziecko	20
Cele i metodologia badania.....	21
Problematyka badania.....	21
Analiza danych zastanych	22

Cel badania	25
Metodologia badania.....	25
Opis przeprowadzonych badań	26
Charakterystyka osób badanych	26
Płeć respondentów.....	26
Wykształcenie respondentów	26
Struktura rodziny wśród respondentów	28
Status zawodowy respondentów	29
Wyniki	30
Przekonania respondentów dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie	30
Przekonania respondentów dotyczące funkcjonowania w związku	30
Reakcje respondentów w sytuacji problemowej	31
Przekonania respondentów dotyczące efektywności działań pomocowych	33
Wnioski z badań	36
Implikacje praktyczne.....	38

WPROWADZENIE

Zjawisko przemocy z uwagi na swój skomplikowany charakter, trudności z jego zdiagnozowaniem oraz wielość jego form, stanowi poważny problem społeczny. Z uwagi na więzi emocjonalne łączące osoby przemoc w rodzinie wydaje się być jednym z najpoważniejszych problemów i zagrożeń w społeczeństwie. Warty uwagi jest fakt, iż pomimo zmieniającym się przekonaniom i oczekiwaniom społecznym, w dalszym ciągu w przemoc w rodzinie jest tematem bardzo wstydlivym, drażliwym, owiana różnymi mitami. Jednym z nich jest przekonanie, że jest to zjawisko marginalne i występuje wyłącznie w środowiskach tzw. patologicznych. Przemoc dotyka tymczasem rodziny o różnym statusie społecznym, niezależnie od poziomu wykształcenia, czy sytuacji materialnej. Jest zjawiskiem powszechnym w naszym społeczeństwie, acz negatywnym i szkodliwym. Jest demonstracją siły i chęci przejęcia kontroli nad drugą osobą. Przybiera różne formy: od przemocy fizycznej, przez przemoc seksualną, ekonomiczną i psychiczną aż do samych zaniedbań. Jest poważnym naruszeniem norm moralnych i prawnych, doświadczeniem traumatycznym, prowadzi do poważnych skutków psychologicznych lub nawet do poważnych okaleczeń i zabójstw.

Zjawisko przemocy powiązane jest z innymi problemami społecznymi takimi jak: bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, narkomania, rozpad rodziny, a także brak poczucia bezpieczeństwa i przynależności.

W walce z tym zjawiskiem koniecznie powinno się zwrócić uwagę na podejmowanie działań odpowiednich do danej rodziny i ich oczekiwań oraz potrzeb. Tylko jasna, rzetelna diagnoza przyczyn, skutków i mechanizmów występujących w rodzinie może stanowić odpowiedni fundament tworzenia planu pomocowego.

Niniejsza diagnoza ma na celu określenie mechanizmów psychologicznych wstępujących w gminie Myślenice, które mogą przyczyniać się do wchodzenia w rolę osoby doznającej przemocy lub osoby stosującej przemoc w rodzinie.

PODSTAWY PRAWNE

ZESPÓŁ INTERDYSCYPLINARNY

Z uwagi na wielowątkowość przemocy w rodzinie oraz na jej złożoność i napotymane problemy diagnostyczne ustawodawca z dniem 29 lipca 2005r. wydał ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w której określił sposób działania służb i instytucji w celu zapobiegania tym zagrożeniom społecznym. Zgodnie z w/w ustawą art.6 pkt.1 do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym: opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie; prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie; zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz tworzenie zespołów interdyscyplinarnych. Zespół Interdyscyplinarny jest grupą specjalistów, w której skład wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej; gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych; Policji; oświaty; ochrony zdrowia; organizacji pozarządowych oraz kuratorzy sądowi. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych (wybieranych w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach) wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych. Realizują działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie takie jak: diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie; podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku; inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Dodatkowo do zadań grup roboczych należy opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy; dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

Najczęściej grupy robocze powoływane są z uwagi na wszczęcie procedury Niebieska Karta.

PROCEDURA „NIEBIESKA KARTA”

Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie¹.

W ramach procedury „Niebieskie Karty” do szczególnych zadań przedstawicieli, należy udzielenie informacji dotyczących:

1. możliwości uzyskania różnych form pomocy oraz wsparcia,
2. możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby,
3. jeżeli wymaga tego sytuacja niezwłoczne zorganizowanie pomocy medycznej,
4. prowadzenie rozmów z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy w rodzinie nt. konsekwencji oraz możliwości podjęcia leczenia,
5. diagnozowanie sytuacji i potrzeb osoby poszkodowanej²

PRZEMOC- DEFINICJA I RODZAJE

Słownik Wyrazów Obcych definiuje przemoc jako wykorzystywanie przez osobę lub grupę osób przewagi mającej na celu narzucenie komuś swojej woli lub/i wymuszenie czegoś na drugiej osobie³. Natomiast zespół Stowarzyszenia „Niebieska Linia” określa przemoc jako intencjonalne działanie danej osoby wobec drugiej. Sprawca przemocy wykorzystuje przewagę sił czym narusza prawa i dobra osobiste jednostki. Takie zachowanie powoduje cierpienie i stanowi szkodę wobec osoby doznającej przemocy⁴.

W świetle Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jako przemoc w rodzinie należy rozumieć: "jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny (małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające

¹ Olszewska, A., *Prawne aspekty przemocy w rodzinie*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/prawne-aspekty-przemocy-w-rodzinie_-_a_olszewska.pdf, dostępne z 06.06.2019

² Dz.U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245

³ za: <https://sjp.pwn.pl/>; dostępny z dn. 03.06.2019

⁴ za: <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/6-co-to-jest-przemoc>; dostępny z dn. 03.06.2019

ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą".

W celu rozpoznania przemocy w rodzinie należy zwrócić uwagę na charakteryzujące ją kryteria:

1. **Intencjonalność** - Przemoc jest zamierzonym i świadomym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie drugiej osoby.
2. **Asymetria sił**- W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Osoba doświadczająca przemocy jest słabsza a osoba ją stosująca - silniejsza.
3. **Naruszenie dóbr i praw osobistych drugiego człowieka** - Osoba stosująca przemoc wykorzystując przewagę siły, narusza podstawowe prawa drugiej strony (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).
4. **Powodowanie szkody i cierpienia** - Osoba stosująca przemoc naraża zdrowie i życie drugiej strony na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że będąc poddaną takiemu oddziaływaniu ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Rozróżniając przemoc od zachowania przemocowego zwraca się uwagę na fakt, iż zjawisko przemocy w rodzinie jest rodzajem relacji, w której jedna ze stron podporządkowana jest drugiej; osoba wykorzystuje swoją przewagę na każdym polu, by zdominować drugą szeregiem powtarzających się zachowań agresywnych lub zaniechaniem zachowań pozytywnych. Ważna jest powtarzalność zachowań – jeden akt przemocy nie stanowi jeszcze o tymże jest to relacja przemocowa. Tak definiować można sytuację, gdy tych zachowań było więcej i trwały przez pewien czas. Natomiast o konflikcie w relacji mówimy wtedy, gdy są zachowane tylko trzy z czterech filarów definiujących przemoc: tj. są to agresywne zachowania świadome, zamierzone, mające za cel naruszenie dobra i praw osobistych osoby, powodujące ból i cierpienie ale powstałe w sytuacji równowagi sił w relacji. Żadna z osób nie ma przewagi siły a zachowania agresywne występują z obu stron.

Przemoc może mieć charakter intencjonalny – kiedy przemoc ma być sposobem na osiągnięcie określonego celu, bezinteresowny – kiedy przemoc jest celem samym w sobie, zbiorowy oraz indywidualny.

RODZAJE I FORMY PRZEMOCY W RODZINIE

Stowarzyszenie Niebieska Linia wskazuje kilka rodzajów przemocy, do której może dochodzić w rodzinie: przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną, ekonomiczną oraz zaniedbanie.

PRZEMOC PSYCHICZNA

Jest podstawą wszelkich form przemocy. Polega na wywieraniu presji na osobę w celu sprawowaniu nad nią kontroli i podporządkowania jej swojej woli. Jej istotą jest naruszenie godności osobistej. Stanowi podstawę wszelkich innych form przemocy i zazwyczaj z nimi współwystępuje. Przykładem mogą być: wyśmiewanie

poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów i planów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna poprzez kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, uniemożliwianie schronienia, degradacja werbalna czyli wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb i wulgaryzmów, straszenie zastosowaniem siły.

PRZEMOC FIZYCZNA

Polega na naruszeniu nietykalności cielesnej lub niesie takie ryzyko. Przykłady: popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, gaszenie papierosów na ciele, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, szarpanie np. za włosy lub uszy, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielanie koniecznej pomocy, itp.

PRZEMOC SEKSUALNA

Dotyczy sfery seksualnej, jej celem jest poniżenie drugiej osoby, odebranie jej godności, polega na naruszeniu intymności. Jej istotą jest zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Występuje wówczas przymus jako na bezpośrednie użycie siły lub emocjonalny szantaż, groźba lub podstęp by osobę skłonić do preferowanego zachowania. Np.: gwałt, molestowanie seksualne, wymuszanie pożycia, obmacywanie, dotykanie intymnych części ciała, zmuszanie do niechcianych praktyk seksualnych, nieliczenie się z życzeniami partnerki/partnera, komentowanie szczegółów anatomicznych, ocenianie sprawności seksualnej, wyglądu, uwagi i żarty o charakterze seksualnym, przymuszanie do oglądania treści charakterze seksualnym bądź pornograficznym itp.

PRZEMOC EKONOMICZNA

Dotyczy sfery materialnej, polega na celowym niszczeniu własności, pozbawianiu środków lub tworzeniu warunków, gdy trudno jest zaspokoić podstawowe potrzeby min. uniemożliwianiu podjęcia pracy zarobkowej i wymuszanie pracy nieodpłatnej, odbieranie zarobionych pieniędzy, niszczeniu rzeczy, zabieraniu pieniędzy, ograniczanie dostępu do zasobów rodziny, w przypadku wspólnej firmy na nieopłacaniu składek, ubezpieczeń i niewypłacaniu zarobionych pieniędzy, wymaganiu, by sprawozdawać się z każdej wydanej złotówki, pozbawieniu informacji na temat stanu majątku rodziny, zaciąganiu kredytów i pożyczek na wspólne konto, zmuszaniu do spłacania długów, sprzedawaniu rzeczy osobistych bądź wspólnych bez uzgodnienia itp.

PRZEMOC POPRZEZ ZANIEDBANIE

Dotyczy naruszenia obowiązku opieki ze strony najbliższych. Jego istotą jest niezaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych i psychicznych drugiego człowieka. Odnosi się do dzieci, osób starszych czy

niepełnosprawnych lub chorych, których dobry stan wymaga opieki ze strony domowników. Polega na min. na braku zainteresowania potrzebami innej osoby, świadomym ich ignorowaniu, pozbawianiu środków na utrzymanie, pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, braku pomocy w chorobie, nie udzielenie pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka, itp.

FORMY PRZEMOCY W RODZINIE

Czynna i bierna:

1. czynna – ma miejsce wówczas, gdy gniew agresora jest skierowany bezpośrednio na ofiarę i gdy agresor podejmuje działania krzywdzące fizycznie, psychicznie, seksualnie;
2. bierna – ma miejsce wówczas, gdy gniew manifestowany jest brakiem zainteresowania ofiarą lub unikaniem interakcji powodującej wybuchy złości, oznacza zaniedbanie w sferze fizycznej i emocjonalnej ;

Gorąca i chłodna:

1. gorąca – przemoc spontaniczna, naładowana złością, gniewem i agresją z towarzyszącymi bogatymi formami ekspresji: krzyk, głośne wyzwiska, rękoczynny, impulsywny zachowania itp., zwykle pojawia się nagle i stosunkowo szybko mija;
2. chłodna – przemoc instrumentalna, obejmująca formy działania z premedytacją, które mogą mieć cele pozytywne (np. ma na względzie czyjeś dobro, o podłożu ideologicznym), wbrew pozorom jest ona silnie nacechowana emocjami, które są tłumione i kontrolowane.⁵

CZYNNIKI RYZYKA PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc w rodzinie jest bardzo złożonym zjawiskiem, na którego występowanie ma wpływ wiele czynników dotyczących obszarów funkcjonowania zarówno jednostki, jak i środowiska w którym żyje. Znajomość tychże czynników ryzyka stanowi zasób w diagnozowaniu sytuacji w rodzinie, tworzeniu indywidualnego planu pomocy dla rodziny oraz budowania programów profilaktycznych.

Za literaturą podmiotu Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wymienia następujące wymiary zwiększające ryzyko pojawienia się przemocy w rodzinie:

⁵ Ciesielska, M. *Rodzaje, formy i cykl przemocy w rodzinie*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, nr 12(3)/2014, str.7

WYMIAR MAKROSYSTEMOWY

- „normy społeczne i kulturowe: przyzwolenie społeczne na stosownie przemocy domowej oraz kar cielesnych wobec dzieci, przekonania związane z rolą mężczyzny w rodzinie, przekonania o prawie rodziców do dominacji nad dziećmi, mężczyzn nad kobietami, tajemnicy rodzinnej (przekonanie o tym, że o sytuacji rodzinnej, problemach w niej występujących nie powinno się nikomu mówić, są one wyłączną sprawą członków rodziny), mity i stereotypy społeczne na temat osób i rodzin uwikłanych w przemoc;
- niewielkie sankcje wobec osób stosujących przemoc bądź ich nieegzekwowanie;
- nierówności społeczne i dyskryminacja (np. ze względu na płeć, wiek, status materialny itp.);
- środowisko będące źródłem stresu: bezrobocie, problemy w pracy, złe warunki mieszkaniowe, kumulacja problemów życiowych;
- izolacja społeczna: mała ilość kontaktów społecznych, brak wsparcia społecznego;

WYMIAR RODZINNY

- doświadczanie przemocy lub bycie świadkiem przemocy w dzieciństwie;
- odroczone, mało przewidywalne zachowania rodziców;
- bezradna, bezwolna matka, doświadczająca przemocy lub stosująca przemoc wobec dzieci;
- peryferyczny ojciec, emocjonalnie mało zaangażowany w relację z dzieckiem, wyłączony z opieki nad dzieckiem, stosujący manipulację lub wręcz psychopatyczny;
- wykorzystywanie w rodzinie przez osoby bliskie;
- zaniedbania w dzieciństwie;
- brak akceptacji i właściwych relacji z bliskimi, brak więzi emocjonalnych w rodzinie, rozpad więzi, chłód;
- samotność dziecka, niedostrzeganie jego emocji lub manipulacja emocjami dziecka;
- dziedziczenie wzorca przemocy;
- wzory agresywnego zachowania w rodzinie i środowisku;
- multiplikacja problemów występujących w rodzinie: np. uzależnienia, nadużywanie alkoholu, problemy finansowe, ubóstwo itp.;
- zachowania przemocowe, w tym w szczególności dotyczące ról w rodzinie, powodujące lęk;

WYMIAR MATERIALNY

- ubóstwo lub bardzo dobra sytuacja materialna kosztem nadmiernej pracy przy braku, chłodnych bądź przemocowych relacjach;

- obserwowanie przemocy ekonomicznej w rodzinie w dzieciństwie;
- doświadczanie w dzieciństwie manipulacji materialnymi środkami w związku z zapewnieniem lojalności wobec konkretnego rodzica;

WYMIAR OSOBOWOŚCIOWY

- słaba kontrola swojego zachowania;
- niska samoocena;
- potrzeba dominacji i wywierania wpływu;
- nieumiejętność radzenia sobie ze stresem;
- zaburzenia osobowości, w szczególności narcyzm, osobowość nieprawidłowa (psychopatia);
- uzależnienia;
- zanik lub zmniejszenie sprawności seksualnej;
- podatność na doznawanie krzywdy, w szczególności trwanie w szkodliwym układzie;
- brak zdolności przystosowywania się do zmieniających się warunków środowiskowych oraz utrzymywania optymalnego funkcjonowania psychospołecznego (dezadaptacyjność);

WYMIAR POZNAWCZY, WYOBRAŻENIOWY

dotyczy w szczególności osób stosujących przemoc seksualną

- obsesyjne fantazje seksualne, wcześniej uwarunkowane np. pornografią (tzw. imprinting);
- preferowanie bezosobowych relacji seksualnych;
- wrogość w zakresie poglądów i przekonań wobec kobiet.”

STRES

Życie bez stresu nie jest możliwe. Zdolność do reagowania stresem została przez człowieka wykształcona w toku ewolucji. Pojawienie się stresu jest związane ze stanem pogotowia, mobilizacją organizmu do poradzenia sobie z niebezpieczeństwem. Kiedy dochodzi do naruszenia wewnętrznej równowagi organizmu, uruchamiane są struktury układu nerwowego, hormonalnego i odpornościowego. Efektem jest przyspieszenie akcji serca, wzrost ciśnienia tętniczego, rozszerzenie dróg oddechowych, zwiększona częstość oddechu, wzrost stężenia glukozy we krwi, zwiększony przepływ krwi przez mięśnie, poczucie ciepła, zwiększony przepływ krwi przez mózg. Jednocześnie zahamowaniu ulegają procesy wzrostowe, produkcja immunoglobulin odpornościowych, funkcje rozrodcze. Zwiększony przepływ krwi przez mózg i zwiększenie ilości glukozy we krwi daje możliwość

zwiększonego utlenowania (nasylenia tleniem) mózgu, przyspieszenia jego metabolizmu, czego rezultatem będzie psychiczne, mentalne poradzenie sobie ze stresem.

Zostały scharakteryzowane dwa rodzaje stresu: stres biologiczny, którego doświadczamy w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia oraz stres psychologiczny. Pojawia się on wskutek lęku przed utratą kontroli lub przed wymaganiami, które postrzegamy jako przerastające nasze możliwości. Może wywoływać go pośpiech czy problemy w relacjach z partnerem.

Biorąc pod uwagę znaczenie stresu w życiu człowiek opisywane zostały teorie mające na celu wyjaśnienie jego mechanizmów. Jedną z nich jest Transakcyjną Teorię Stresu. Psychologowie stworzyli koncepcję stresu opartą właśnie na transakcjach. Chodzi w nich o to, że mamy człowieka ze wszystkimi jego cechami osobowości, wcześniejszymi doświadczeniami, przekonaniem itd. I mamy jakąś sytuację. Sytuacja oddziałuje na człowieka a człowiek na nią. Jakby tego było mało dzieje się to w jakimś określonym środowisku. np. Wyobraź sobie, że masz wygłosić jakiś referat. To czy będzie cię to stresowało i w jakim stopniu zależy od tego, czy lubisz występować publicznie, czy jesteś osobą otwartą, jakie miałeś wcześniejsze doświadczenia oraz do jakiej grupy masz to powiedzieć.

Na to jak dana sytuacja zostanie więc oceniona mają wpływ dwa procesy: ocena poznawcza (pierwotna i wtórna) oraz radzenie sobie. Ocena poznawcza jest procesem w którym jednostka ocenia osobiste znaczenie danej transakcji. Sytuacja może być uznana jako sprzyjająca, nic nie znacząca lub jako stresująca. W sytuacji, gdy dane wydarzenie zostanie ocenione jako zagrażające pojawia się drugi z procesów, którego rolą jest określenie zasobów i możliwości poradzenia sobie z nią. Fundamentem tej refleksji są więc wcześniejsze doświadczenia, przekonania na temat własnej osoby, dostępność zasobów, oszacowanie zdrowia, energii, umiejętność rozwiązywania problemów, wsparcie społeczne, zasoby materialne człowieka. Powyżej omówione procesy przebiegają w sposób nieświadomy i automatyczny.

Po dokonaniu oceny osoba podejmuje próby poradzenia sobie z stresującą sytuacją. Może ono przybrać trzy wymiary. Skoncentrowane na problemie, czyli próba zmiany sytuacji, lub jeśli się nie da zaradzenie jej. Skoncentrowane na emocjach czyli skupienie na swoich przeżyciach, myślenie życzeniowe oraz skoncentrowane na unikaniu, czyli angażowanie się w zadania odcinające nasze myśli od sytuacji np. praca, nauka, kontakty z innymi. Zależnie od sytuacji, każdy ze stylów może być efektywnym sposobem radzenia sobie. „Według Lazarusa i Folkman zjawisko radzenia sobie ma charakter dynamiczny a strategie mogą być dowolnie zmieniane i zastępowane innymi. Jednostka może w tym samym czasie stosować kilka różnych metod. Mechanizmy radzenia sobie mają dwie funkcje: instrumentalną oraz ekspresywną. Pierwsza dotyczy działalności człowieka opartej na problemie a jej celem jest ograniczenie oddziaływania stresora (funkcja główna). Druga skupia się na emocjach

związanych ze zdrowiem i pełni funkcje adaptacyjne”⁶. Osoby doświadczające przemocy w rodzinie oraz ją stosujące bardzo często stosują jednak sposoby radzenia sobie nieadaptacyjne i nieefektywne w sytuacji w jakiej się znajdują. Jest to jedna z przyczyn trwania w cyklu przemocy w rodzinie.

SKUTKI PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc w rodzinie dotyka nie tylko osobę bezpośrednio jej doświadczającą i osobę ją stosującą, ale wszystkich członków rodziny. Rodzina, które powinna zapewniać bezpieczeństwo, troskę, szacunek i miłość staje się polem walk, w których mogą być tylko przegrani. Skutki przemocy dotyczą więc zarówno ofiarę, jak i świadków zachowań przemocowych.

W klasyfikacji ICD-11 wymienione zostały następujące skutki stosowania przemocy: pojawienie się lub zaostrzenie takich objawów jak: znaczny strach, psychologiczny dystres, zakłócające normalne funkcjonowanie objawy somatyczne, lęk przed ponownym wystąpieniem nadużyć, który znacząco ogranicza którąś z głównych czynności życiowych ofiary (praca, edukacja, religia, usługi medyczne, relacje interpersonalne)⁷.

U osób narażonych na działanie stresora traumatycznego, którym może być sytuacja bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, śmierć bliskiej osoby lub bycie świadkiem wypadku czy innej sytuacji zagrażającej życiu nawet obcej nam osoby może rozwinąć się PTSD (ang. post traumatic stress disorder), czyli zespół stresu pourazowego, zaliczamy do grupy zaburzeń lękowych. Do najczęściej występujących objawów należą: izolowanie się od otoczenia, nadmierne, nieadekwatne reakcje na bodźce, np. wybuchy gniewu, ponowne przeżywanie (flashbacks): niezwykle żywe i intensywne wspomnienia dotyczące przebiegu traumatycznego zdarzenia, które pojawiają się niezależnie od woli, koszmary senne związane z traumatyczną sytuacją, anhedonia: niezdolność do odczuwania przyjemności, unikanie sytuacji mogących budzić wspomnienia związane z sytuacją, która spowodowała traumę, myśli samobójcze, zaburzenia snu, kołatanie serca, bóle głowy, przyspieszony oddech, brak apetytu.

Dziecko będące świadkiem przemocy zawsze jest również ofiarą, z uwagi na niezdolność do emocjonalnego poradzenia sobie z obserwowaną sytuacją, poczucie bezsilności i niezrozumienia. O stresie pourazowym u dzieci mówimy, gdy dziecko doświadcza lub jest świadkiem zdarzeń zagrażających jego życiu i zdrowiu lub najbliższych mu osób, jak np. rodzice i rodzeństwo bądź zdarzeń, które dziecko odbiera jako zagrażające życiu i zdrowiu. Zdarzenie to jest dla dziecka tak trudne, że nie umie ono emocjonalnie sobie z nim poradzić, co uruchamia intensywne reakcje fizyczne i psychiczne, które mogą przerażać w równym stopniu, co samo zdarzenie traumatyczne. Należą do nich: przytłaczające poczucie przerażenia i bezsilności, nagły wzrost tętna, drżenie ciała,

⁶ Skalski, S. *Choroba jako źródło stresu. Wybrane koncepcje stresu psychologicznego i radzenia sobie ze stresem*. Humanistyka i nauki społeczne. Doświadczenia, konteksty, wyzwania Tom8, str. 11.

⁷ Rode, D. *Psychologiczne i relacyjne wyznaczniki przemocy domowej. Charakterystyka sprawców*, str. 16

zawroty głowy, utrata kontroli nad zwieraczami, nadmierna czujność, wzburzenie bądź smutek. Dziecko może zacząć zachowywać się w sposób zdeorganizowany, nieprzewidywalny, często niezrozumiały dla otoczenia. W odróżnieniu od dorosłych, którzy unikają sytuacji skojarzonych z traumą, dzieci mogą w sposób uporczywy powtarzać odgrywanie tragicznego zdarzenia przez zabawę, historie lub rysunki⁸.

Z kolei zespół dziecka maltretowanego polega na różnych sposobach krzywdzenia dzieci. Według Światowej Organizacji Zdrowia (*World Health Organization* – WHO), za zespół dziecka maltretowanego uważa się "każde zamierzone lub niezamierzone działanie osoby dorosłej, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny i psychiczny dziecka". Zostały również wskazane kategorie maltretowania, które obejmują: bicie i maltretowanie fizyczne, gwałt i nadużycia seksualne, prześladowanie emocjonalne, głodzenie, zaniedbanie fizyczne i emocjonalne oraz zaniedbanie lecznicze. Krzywdzenie dziecka może doprowadzić do kalectwa fizycznego, upośledzenia umysłowego, zaburzeń psychicznych oraz emocjonalnych, a w najgorszym przypadku nawet do zgonu.⁹ [Zespół dziecka maltretowanego" (maltreatment child syndrom) to termin medyczny o bardzo szerokim znaczeniu pojęciowym, zawierający w swojej istocie szereg różnych zespołów klinicznych¹⁰. Jest jednak jeszcze wiele innych, rzadziej dostrzeganych skutków przemocy stosowanej wobec dzieci. Można zaliczyć do nich brak poczucia bezpieczeństwa, przynależności uczuciowej do osób najbliższych, obniżoną samoocenę, nieakceptowanie siebie, poczucie zagubienia, krzywdy i winy, trudności w nawiązywaniu kontaktu z otoczeniem. Osoby będące ofiarami przemocy przeżywają stany depresyjne i lęki, są egocentryczne, bierne i zależne lub agresywne i nadpobudliwe (dotyczy to głównie dzieci). Obserwuje się również zaburzenia poznawcze tj. zaburzenia w pamięci, koncentracji uwagi oraz zaburzenia zachowania i emocjonalne.

MECHANIZMY ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Psychologowie od lat próbują zgłębić mechanizmy i procesy ludzkiej psychiki. Pojawiają się nowe teorie, brane są pod uwagę nowe koncepcje. Pomimo tak dużej wiedzy nadal nie ma możliwości całkowitego zrozumienia motywów zachowania się człowieka. Podczas obserwacji i pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie zostały opisane mechanizmy utrudniające wyjście z patologicznej relacji.

CYKL PRZEMOCY W RODZINIE

Leonora E. Walker opisała na podstawie pracy z kobietami doświadczającymi przemocy powtarzające się, cykliczne zdarzenia: fazę narastania napięcia, ostrej przemocy i miodowego miesiąca.

⁸ [PTSD \(zespół stresu pourazowego\) | Objawy, przyczyny, leczenie \(medicover.pl\)](#), dostęp: 15.09.2022r.

⁹ [Zespół dziecka maltretowanego | Czasopismo dla lekarzy pediatrów \(przegladpediatryczny.pl\)](#), dostęp: 15.09.2022r.

¹⁰ [Przemoc w rodzinie - zespół dziecka maltretowanego | tekst nr 1363 \(edux.pl\)](#), dostęp: 15.09.2022r.

Faza narastającego napięcia charakteryzuje się wyczuwalnym wzrostem napięcia w związku oraz pojawianiem się coraz większej ilości sytuacji konfliktowych. Partner staje się coraz bardziej drażliwy, spięty i poirytowany. Każdy szczegół sprawia wrażenie jakby mógł wyprowadzić go z równowagi i uaktywnić falę gniewu. Reakcja drugiej osoby w tej relacji oparta jest na usprawiedliwianiu zachowań partnera, uspokajaniu go, przeproszaniu za swoje zachowanie. U niektórych osób pojawiają się dolegliwości psychosomatyczne, albo podświadome działania zmierzające do zaognienia konfliktu, po to by upuścić nagromadzone napięcie.

W fazie ostrej przemocy kluczowy jest fakt, że narastające napięcie w końcu znajduje upust. Zachowanie sprawcy staje się nieprzewidywalne, gwałtowne. Pomimo prób ofiary by załagodzić sytuację, złość przybiera na sile. Po akcie przemocy osoby są zazwyczaj w szoku, przerażone, niepewne przyszłości. Maja poczucie winy i wstydu za zaistniałą sytuację.

Fazę miodowego miesiąca można zauważyć w chwili, gdy partner wyładował już swoje napięcie i zmienia swoje zachowanie. Przeprosza osobę, którą skrzywdził, obiecuje poprawę. Często w tej fazie pojawiają się prezenty wspólne wyjazdy. Dzięki takiemu zachowaniu osoba zaczyna wierzyć w przemianę partnera. Odczuwa bowiem jedność z partnerem, czuje się kochana, doceniana. Partner obdarza ją ciepłem i bliskością. Pojawia się przekonanie o tym, że akt przemocy był jednorazowym incydentem. Niestety, faza miodowego miesiąca mija, a na jej miejsc pojawia się zintensyfikowane napięcie. Cykle mogą trwać wiele lat, a miodowy miesiąc z cyklu na cykl skraca swoją długość. Po pewnym czasie i on zanika, pozostawiając jedynie niepewności główny cel jakim jest unikanie przykrości, bólu i cierpienia¹¹.

SYNDROM WYUCZONEJ BEZRADNOŚCI

W 1971 roku D. Hiroto przeprowadził serię eksperymentów z udziałem ludzi. Celem eksperymentu było zbadanie, czy u ludzi poddanych podobnym sytuacjom, wystąpi wyuczona bezradność. Uczestnicy eksperymentu brali udział w grze, w której nie można było przewidzieć wyniku, a gracz przeważnie był przegranym. Po jakimś czasie ludzi ogarniała bierność. Oni też poddawali się. Leonora Walker, badając przez wiele lat zachowanie kobiet – ofiar przemocy w rodzinie, wykazała, że w ich przypadku zjawisko wyuczony bezradności występuje z taką samą intensywnością, a schemat jej powstawania jest identyczny. Po pojawieniu się aktów przemocy, kobiety podejmują różne działania aby zmienić swoją sytuację¹². Okazuje się to jednak nieskuteczne. Gdy jednak przekonują się o nieskuteczności swoich zabiegów, rodzi się w nich poczucie bezsilności. Bo cokolwiek by nie zrobiły, zachowanie partnera zawsze było jedną wielką niewiadomą. Kiedy ofiara

¹¹ [Cykle przemocy w rodzinie \(niebieskalinia.info\)](http://niebieskalinia.info), dostęp: 20.09.2022r.

¹² [SYNDROM WYUCZONEJ BEZRADNOŚCI - Solaris - rozwój osobisty | Solaris – rozwój osobisty - Solaris – rozwój osobisty \(solaris-rozwojosobisty.pl\)](http://solaris-rozwojosobisty.pl) dostęp: 20.09.2022r.

uwierzy w bezradność, przestaje wierzyć, że ma szansę na jakąkolwiek zmianę. Ma poczucie, że nic i nikt nie może jej pomóc. Staje się bierna i nie podejmuje żadnych działań nawet jeśli inni pokazują, że taka możliwość zmiany istnieje. Wyuczona bezradność to poddanie się i pogodzenie z przemocą. Mimo, że osoby doznające przemocy mają możliwość unikania sytuacji, w jakich występuje przemoc, nie robią tego, pozostają w krzywdzącym związku. Ofiara zaczyna odczuwać brak kontroli nad swoim losem i zaczyna „uczyć się” znosić przemoc. Ofiara jest przekonana, że cokolwiek zrobi, nie zmieni to jej sytuacji. Często towarzyszą temu przykre stany emocjonalne takie jak: apatia, lęk, depresja, uczucie ciągłego zmęczenia i niekompetencji¹³.

ZJAWISKO „PRANIA MÓZGU”

Jest jednym z najsilniej działających mechanizmów przemocy psychicznej. Pranie mózgu to działania podejmowane świadomie w celu systematycznego wpływania na czyjeś poglądy, postawy i przekonania.

Najczęściej używane metody prania mózgu to:

Izolacja – polega na stopniowym izolowaniu osoby od jej bliskich, rodziny i znajomych poprzez krytykowanie tychże osób, obrażanie ich, wyrażanie niezadowolenia z kontaktów z nimi, itp. Pod wpływem tych zachowań osoba w celu uniknięcia konfliktów, zrywa kontakty z bliskim. Zdarza się, że osoby doświadczające przemocy rezygnują z pracy stając się zależne od partnera.

Ponížanie i degradacja – działanie sprawcy polegające na metodycznym i systematycznym ponížaniu osoby. Takie zachowanie prowadzi do pojawienia się przekonań o swojej bezwartościowości, nieudolności, braku sprawstwa i kompetencji. Dzieje się to poprzez nieustanne krytykowanie osoby, ponížanie jej przy bliskich, wypominanie drobnych błędów, ignorowanie.

Monopolizowanie uwagi – są to wszelkie działania mające na celu kontrolowanie jednostki. Sprawca wskazuje na wyższość swoich potrzeb, poglądów i motywów nad potrzebami ofiary. Po pewnym czasie osoba nie ma swojego zdania, gdyż cała jej uwaga i funkcjonowanie skupione jest na zadowoleniu sprawcy przemocy.

Groźby i demonstracja mocy – Osoba stosująca przemoc znajomość potrzeb i pragnień swojej ofiary wykorzystuje w celu sprawca grozi, że np. pobije ofiarę, wyrządzi krzywdę dzieciom i rodzinie, grozi zabiciem, odebraniem dzieci. Może zmuszać ofiarę do zrobienia czegoś co jest dla niej wstydlive lub upokarzające, a potem grozi, że opowie o tym komuś. Ponieważ część gróźb spełnia, dlatego ofiara nie jest w stanie przewidzieć co stanie się naprawdę.

¹³ [Psychologiczne mechanizmy przemocy w rodzinie - Infor.pl](https://www.infor.pl/psychologiczne-mechanizmy-przemocy-w-rodzinie), dostęp: 20.09.2022r.

Sporadyczne okazywanie pobłażliwości - czasami sprawca okazuje czułość, kupuje prezenty, zaprasza na obiad. Staje się pobłażliwy i zapomina o wymaganiach. Takie zachowanie, podobnie jak w fazie miodowego miesiąca daje ofierze nadzieje, że sprawca się zmieni i dlatego ofiara nadal przebywa w krzywdzącym związku.

„Pranie mózgu” powoduje u ofiary zmianę obrazu siebie. Uważa się ona za głupią i mało zdolną, nie podejmuje nowych trudniejszych działań. Występuje u niej stan nieustannego wyczerpania, przeżywa lęk i poczucie winy, nie ma siły stawiać oporu. Bezkrytycznie przyjmuje to, że świat jest taki jak opisuje go sprawca. Jej życie koncentruje się na dostosowaniu się do jego żądań.

CHARAKTERYSTYKA SPRAWCY PRZEMOCY

Człowiek jest całością biopsychospołeczną. W związku z tym każde jego zachowanie, czy też przekonania oddziałują na pozostałe sfery funkcjonowania. Przyjmując te założenia Luis Alarcon Arias wyróżnił cechy charakterystyczne sprawców przemocy i uporządkował je ze względu na trzy sfery (poznawczą, emocjonalną i behawioralną), w których widoczne jest przemocowe funkcjonowanie osoby.

Sfera poznawcza

- a. Tożsamość męska – sprawcy przemocy mają silną potrzebę zaznaczenia swojej męskości w sposób niepozostawiający wątpliwości co do ich tożsamości jako mężczyzny. Ich podejście jest skupione na wskazaniu swojej dominacji poprzez prezentowanie typowo męskich cech tj. agresywność, ambicja, dominacja, upartość, wiara w siebie, nieustępliwość.
- b. Silna potrzeba posiadania kogoś – efektem tej potrzeby jest uprzedmiotawianie swoich bliskich. Przekonanie o tym, że dana osoba jest własnością sprawcy daje mu możliwość i prawo decydowania o jej emocjach, zachowaniach, przekonaniach oraz potrzebach.
- c. Brak elastyczności – potrzeba porządku i stabilności jest realizowana poprzez nieustanna kontrolę i utrzymywanie porządku poprzez wymuszanie dokładnie ustalonych działań ze strony ofiary. Niewielkie zachwianie ustalonych zasad może wywoływać lęk i poczucie zagrożenia.
- d. Przekonanie, że szacunek wynika z lęku – wymienione przekonanie jest kształtowane od dzieciństwa i przyjmowane od rodziców, którzy stosowali przymus i kary w celu poskromienia swoich dzieci.
- e. Przekonanie o słabości kobiety- od najdawniejszych czasów można zauważyć przekonania o wyższości mężczyzn nad płcią żeńską. Pomimo zachodzących zmian w kulturze i społeczeństwie te stereotypy i wynikające z nich zachowania wciąż mają odzwierciedlenie w rozmowach i myślach sprawców przemocy.
- f. Autorytarne poglądy- sprawcy przemocy są przekonani o konieczności ustalenia twardych i żelaznych zasad, których przestrzegania wymagają od swoich ofiar.

- g. Agresywne metody radzenia sobie z konfliktem – W chwili, gdy w sytuacji konfliktowej argumenty przestają mieć znaczenie pojawia się agresja, jako najlepszy sposób wywierania wpływu na osoby.
- h. Tendencja do racjonalizacji – przekonanie osoby, że przemoc jest usprawiedliwiona zachowaniem innych osób. Takie racjonalizowanie chroni przed wyrzutami sumienia, które ewentualnie mogłyby się pojawić.

Sfera emocjonalna

- a. Niska wrażliwość – powodami braku wrażliwości u sprawców może być doświadczenie przemocy w dzieciństwie oraz przekonanie o tym, że emocjonalność jest charakterystyczna dla kobiet, natomiast mężczyzna nie powinien okazywać słabości poprzez ujawnianie stanów emocjonalnych.
- b. Brak empatii – przekonanie o hierarchicznym modelu społeczeństwa oraz brak kontaktu z własnymi emocjami powoduje trudności lub wręcz uniemożliwia pojawienie współodczuwania z innymi.
- c. Niepewność – szczególnie widoczna w sferze tożsamości. Przekonanie sprawców, że męskość nie może być poddawana próbie, lecz musi być jasna i klarowna dla innych. Jedynym rozwiązaniem jest ukazywanie swojej siły i dominacji nad płcią przeciwną.
- d. Niskie poczucie własnej wartości – pomimo pozorów siły i przekonania o własnej nieomyślności i wszechwładzy, w chwili pojawienia się przeciwności nie do przeskoczenia sprawca ukazuje swoje zagubienie i nieporadność życiową.
- e. Niska świadomość siebie – brak lub mały kontakt ze sobą. Sprawcy nie rozumieją swoich przeżyć i reakcji, a każdy kontakt z swoimi emocjami jest posyty lękiem oraz tendencją do przenoszenia odpowiedzialności za dyskomfort na zewnątrz.
- f. Częste i łatwe przeżywanie złości.
- g. Lęk przed porzuceniem – zazdrość i zaborczość stanowią metodę kontrolowania i wymuszania posłuszeństwa na ofierze.

Sfera behawioralna

- a. Brak/ niska samokontrola – stanowi główny argument oraz wymówkę, która usprawiedliwia zachowania o charakterze agresywnym i przemocowym.
- b. Wewnętrzny przymus – jest kolejnym argumentem używanym przez sprawców w celu wyjaśnienia swojego zachowania generującego konflikty.

Sprawca przemocy jest przekonany o adekwatności swoich działań i swoim właściwym zachowaniu. Jego celem jest narzucenie własnej woli innej osobie, a tym samym emocjonalne ubezwłasnowolnienie ofiary. Nie zwracając

uwagi na stanowisko osoby, sprawca daje sobie prawo do decydowania o tym, co jest dla niej dobre, o jej potrzebach i zdaniu.

CHARAKTERYSTYKA OFIAR PRZEMOCY

DOROSŁY

Głównym zjawiskiem występującym w zależności sprawca- ofiara jest manipulacja. Stanowi ona próbę wpływania na zachowanie, myśli, emocje i przekonania osoby w sposób systematyczny i nieznoszący sprzeciwu. Manipulacja sprawcy powoduje u ofiary ciągły lęk, niepewność, obniżenie poczucia własnej wartości, poczucie winy. Ciągłe spełnianie wymagań sprawcy przy jednoczesnym okazywaniu niezadowolenia z jego strony, staje się powodem uczucia wyczerpania. Ofiara zaczyna postrzegać siebie jako głupią, niezaradną życiowo. Osoba nie podejmuje nowych działań, a osoba sprawcy jawi się jej jako bohater wybawiający ją z konieczności radzenia sobie z życiem.

W klasyfikacji ICD-11 wymienione zostały następujące skutki stosowania przemocy: pojawienie się lub zaostrzenie takich objawów jak: znaczny strach, psychologiczny dystres, zakłócające normalne funkcjonowanie objawy somatyczne, lęk przed ponownym wystąpieniem nadużyć, który znacząco ogranicza którąś z głównych czynności życiowych ofiary (praca, edukacja, religia, usługi medyczne, relacje interpersonalne)¹⁴.

U osób narażonych na działanie stresora traumatycznego, którym może być sytuacja bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, śmierć bliskiej osoby lub bycie świadkiem wypadku czy innej sytuacji zagrażającej życiu nawet obcej nam osoby może rozwinąć się PTSD (ang. post traumatic stress disorder), czyli zespół stresu pourazowego, zaliczamy do grupy zaburzeń lękowych. Do najczęściej występujących objawów należą: izolowanie się od otoczenia, nadmierne, nieadekwatne reakcje na bodźce, np. wybuchy gniewu, ponowne przeżywanie (flashbacks): niezwykle żywe i intensywne wspomnienia dotyczące przebiegu traumatycznego zdarzenia, które pojawiają się niezależnie od woli, koszmary senne związane z traumatyczną sytuacją, anhedonia: niezdolność do odczuwania przyjemności, unikanie sytuacji mogących budzić wspomnienia związane z sytuacją, która spowodowała traumę, myśli samobójcze, zaburzenia snu, kołatanie serca, bóle głowy, przyspieszony oddech, brak apetytu.

¹⁴ Rode, D. Psychologiczne i relacyjne wyznaczniki przemocy domowej. Charakterystyka sprawców, str. 16

DZIECKO

Dziecko, tak jak i dorosły, w roli ofiary, uaktywnia różnego rodzaju mechanizmy przystosowawcze, które umożliwiają mu poradzenie sobie z zaistniałą sytuacją. Należy jednak zauważyć, iż takie mechanizmy dają chwilową ulgę. Na dłuższą metę stanowią przyczynę destrukcyjnego zachowania dziecka, zarówno teraz, jak i w przyszłości, jako dorosłego.

Dziecko będące świadkiem przemocy zawsze jest również ofiarą, z uwagi na niezdolność do emocjonalnego poradzenia sobie z obserwowaną sytuacją, poczucie bezsilności i niezrozumienia. O stresie pourazowym u dzieci mówimy, gdy dziecko doświadcza lub jest świadkiem zdarzeń zagrażających jego życiu i zdrowiu lub najbliższych mu osób, jak np. rodzice i rodzeństwo bądź zdarzeń, które dziecko odbiera jako zagrażające życiu i zdrowiu. Zdarzenie to jest dla dziecka tak trudne, że nie umie ono emocjonalnie sobie z nim poradzić, co uruchamia intensywne reakcje fizyczne i psychiczne, które mogą przerażać w równym stopniu, co samo zdarzenie traumatyczne. Należą do nich: przytłaczające poczucie przerażenia i bezsilności, nagły wzrost tętna, drżenie ciała, zawroty głowy, utrata kontroli nad zwieraczami, nadmierna czujność, wzburzenie bądź smutek. Dziecko może zacząć zachowywać się w sposób zdeorganizowany, nieprzewidywalny, często niezrozumiały dla otoczenia. W odróżnieniu od dorosłych, którzy unikają sytuacji skojarzonych z traumą, dzieci mogą w sposób uporczywy powtarzać odgrywanie tragicznego zdarzenia przez zabawę, historie lub rysunki¹⁵.

Z kolei zespół dziecka maltretowanego polega na różnych sposobach krzywdzenia dzieci. Według Światowej Organizacji Zdrowia (WORLD HEALTH ORGANIZATION – WHO), za zespół dziecka maltretowanego uważa się "każde zamierzone lub niezamierzone działanie osoby dorosłej, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny i psychiczny dziecka". Zostały również wskazane kategorie maltretowania, które obejmują: bicie i maltretowanie fizyczne, gwałt i nadużycia seksualne, prześladowanie emocjonalne, głodzenie, zaniedbanie fizyczne i emocjonalne oraz zaniedbanie lecznicze. Krzywdzenie dziecka może doprowadzić do kalectwa fizycznego, upośledzenia umysłowego, zaburzeń psychicznych oraz emocjonalnych, a w najgorszym przypadku nawet do zgonu.¹⁶ Zespół dziecka maltretowanego (maltreatment child syndrom) to termin medyczny o bardzo szerokim znaczeniu pojęciowym, zawierający w swojej istocie szereg różnych zespołów klinicznych¹⁷. Jest jednak jeszcze wiele innych, rzadziej dostrzeganych skutków przemocy stosowanej wobec dzieci. Można zaliczyć do nich brak poczucia bezpieczeństwa, przynależności uczuciowej do osób najbliższych, obniżoną samoocenę, nieakceptowanie siebie, poczucie zagubienia, krzywdy i winy, trudności w nawiązywaniu kontaktu z otoczeniem. Osoby będące ofiarami przemocy przeżywają stany depresyjne i lęki, są

¹⁵ [PTSD \(zespół stresu pourazowego\) | Objawy, przyczyny, leczenie \(medicover.pl\)](#), dostęp: 15.09.2022r.

¹⁶ [Zespół dziecka maltretowanego | Czasopismo dla lekarzy pediatrów \(przeglądpediatryczny.pl\)](#), dostęp: 15.09.2022r.

¹⁷ [Przemoc w rodzinie - zespół dziecka maltretowanego | tekst nr 1363 \(edux.pl\)](#), dostęp: 15.09.2022r.

egocentryczne, bierne i zależne lub agresywne i nadpobudliwe (dotyczy to głównie dzieci). Obserwuje się również zaburzenia poznawcze tj. zaburzenia w pamięci, koncentracji uwagi oraz zaburzenia zachowania i emocjonalne.

Dla dzieci, które dopiero rozpoczynają swoją drogę życia, poznają role rodzinne i społeczne, uczą się ich, a także są dopiero na etapie rozwoju poznawczego i emocjonalnego, skutki przemocy są bardzo liczne i długoterminowe¹⁸.

W wieku dorosłym dziecko ma problemy w postrzeganiu i radzeniu sobie z rozwiązywaniem problemów oraz w kształtowaniu stosunków międzyludzkich. Doświadczenia z dzieciństwa wpływają na obniżenie zdolności utrzymania pracy oraz nawiązywania i podtrzymywania relacji koleżeńskich oraz romantycznych. Zachowanie dorosłego może też charakteryzować się zachowaniami pasywnymi, izolacją od kontaktów, odosobnieniem, lub też naśladowaniem zachowań agresywnych wyniesionych jako wzorzec postępowania z domu rodzinnego.

CELE I METODOLOGIA BADANIA

PROBLEMATYKA BADANIA

Rodzina zgodnie ze swoimi funkcjami, ma zapewnić bezpieczne schronienie dla swoich członków, którzy tworzą jedność dzięki wzajemnej pomocy i opiece. W swojej definicji jest określana także jako podstawowa komórka społeczna, na bazie której rozwija się całe społeczeństwo. Każdy człowiek do prawidłowego rozwoju potrzebuje stabilnego i przewidywalnego środowiska, które jest w stanie zaspokoić jego potrzeby. Pragnie środowiska, które jest dla niego oparciem, panuje w nim miłość i zrozumienie.

W 2021 roku 635 rodziny było objętych pomocą społeczną, a liczba osób w tych rodzinach wyniosła 1420. Należy stwierdzić, że w 2021 roku nastąpił wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej w porównaniu z 2020 rokiem o 91 rodzin. W 2021 roku, najczęstszymi przestankami udzielenia pomocy zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2021.0.2268) były: niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych. W dalszym ciągu w wielu rodzinach występują problemy związane z przemocą w rodzinie. Jednakże zgodnie z informacjami ze sprawozdania jednorazowego dotyczącego pomocy udzielanej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie w czasie stanu epidemii wprowadzonego w związku z rozpowszechnieniem się wirusa COVID-19 liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego zmalała o 171. W samej

¹⁸ za: <http://poradnictwo.pl/dzieci-jako-ofiary-przemocy-domowej-wsrod-doroslych/>; dostępny z dn. 28.05.2019

Gminie Myślenice w 2021 roku zmalała ilość prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” w odniesieniu do poprzednich lat, co obrazuje Tabela 1.

Tabela 1- porównanie procedur „Niebieskie Katy” w latach 2019-2021

	Liczba rodzin wobec których procedurę „Karty”	wobec których wszczęto „Niebieskie Karty”	wszczęte przez KPP	wszczęte przez MGOPS/CUS	wszczęte przez GKRPA	wszczęte przez inne instytucje
2019	53		43	5	11	1
2020	60		50	6	4	0
2021	49		37	9	3	0

Zmniejszenie ilości rodzin objętych pomocą w związku z przemocą w rodzinie nie zmienia jednak ogólnej sytuacji Gminy Myślenice, w której w dalszym ciągu dochodzi do przemocowych zachowań między najbliższymi osobami. W samym 2021 roku Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie swoją pomocą objął 179 osób w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

W odpowiedzi na zastane informacje, zakładając, że rodzina jako podstawowa komórka społeczna mająca obowiązek zapewnić możliwość efektywnego rozwoju każdemu ze swoich członków, wydaje się zasadnym zdobycie informacji na temat świadomości osób dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie oraz określenia obszarów wymagających uwagi i doprecyzowania.

ANALIZA DANYCH ZASTANYCH

Informacje gromadzone przez Zespół Interdyscyplinarny, Centrum Usług Społecznych oraz Urząd Miasta i Gminy Myślenice stanowiły podstawę do poznania skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz podejmowanych działań profilaktycznych.

Gmina Myślenice jest gminą miejsko – wiejską. Administracyjnie w skład gminy wchodzi miasto i 17 sołectw. Około 60% ogółu ludności zamieszkującej gminę to mieszkańcy obszarów wiejskich. Pozostała część to mieszkańcy Myślenic. Z analizy danych zawartych w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dla Gminy Myślenice na lata 2016-2022 wynika, że zjawisko przemocy częściej występuje na obszarach wiejskich, a liczba osób z tych obszarów doświadczających przemocy, jest średnio o połowę większa, niż w mieście. Zgodnie z raportem MUW w Krakowie prezentującym wyniki badań osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie są

nadal częściej kobiety. Jest to odsetek utrzymujący się na poziomie powyżej 60%. Częściej także ofiarami przemocy padają kobiety niż mężczyźni. W Gminie Myślenice odsetek ten jest większy co pokazuje Tabela 2.

Tabela 2- porównanie kobiet i mężczyzn jako osób doświadczających przemocy w rodzinie

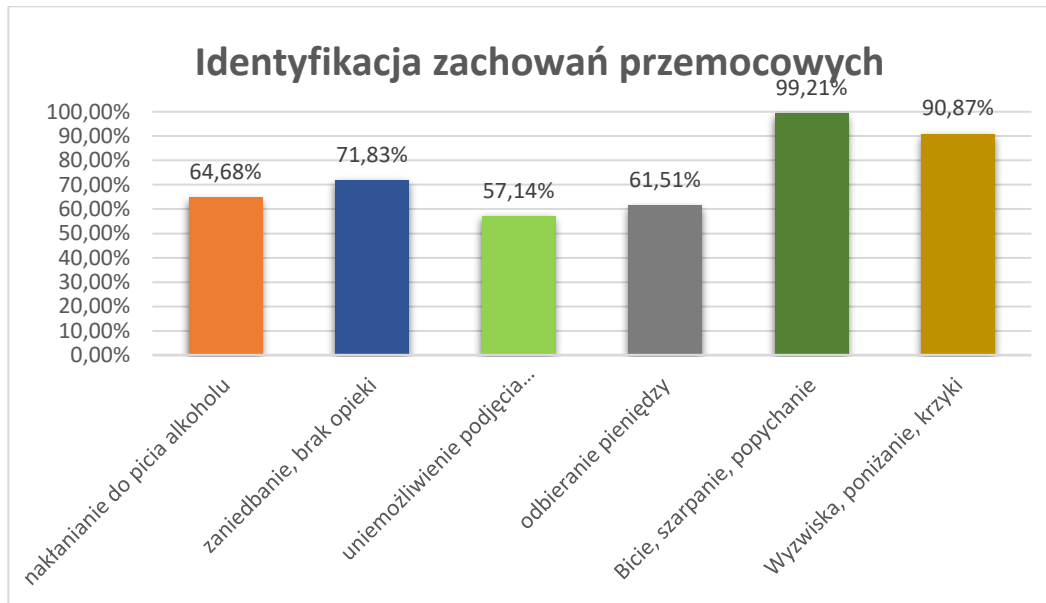
	Kobiety jako osoby Doświadczające przemocy w procedurze Niebieskie Karty	Mężczyźni jako osoby doświadczające przemocy w procedurze Niebieskie Karty
2019	46	7
2020	51	5
2021	54	8

Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych Gmina Myślenice przeprowadzona w 2021r. w okresie wskazuje, że mieszkańcy Gminy identyfikują różne formy przemocy w rodzinie. Wykres 1 przedstawia procentowy wskaźnik odpowiedzi badanych respondentów.

Wykres 1- identyfikacja zachowań przemocowych

Zgodnie z powyższymi informacjami mieszkańcy najliczniej wskazali twierdzenia odpowiadające przemocy fizycznej (99,21%) i psychicznej (90,87%). Na uwagę zasługuje też fakt, że prawie 72% respondentów do przemocy zaliczyło zaniedbanie i brak opieki oraz identyfikowało niewłaściwe zachowanie w formie odbierania pieniędzy (61,51%). Jest to szczególnie ważne w obliczu raportu „Ogólnopolskiej diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie” z 2019r., z którego wynika, że około 14% dorosłych Polaków nie w pełni rozumie zjawisko przemocy ekonomicznej uznając za normalne niektóre rodzaje przemocowych zachowań.

Z Ogólnopolskiej Diagnozy wynika również, iż ponad połowa Polaków (57%) twierdzi, że w ich życiu zdarzyło się, że doświadczyli jakiejś formy przemocy w rodzinie. Powyższe wyniki są porównywalne do tych uzyskanych z Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych. Na terenie Gminy Myślenice prawie 47% osób zna rodziny w których stosowana jest przemoc. Z kolei wśród respondentów było około 14% osób, które same kiedykolwiek doświadczyły przemocy. Najczęściej osobą ją stosującą był ojciec, a kolejno rodzeństwo, mąż oraz osoba z rodziny.

Wśród badanej w 2021r. młodzieży większość ankietowanych przyznała, że ma dobre lub bardzo dobre relacje z rodzicami. Na uwagę zasługuje również fakt, iż 99% ankietowanej młodzieży przyznało, że w domu czuje się bezpiecznie.

Niepokojącym jednak jest fakt, iż zgodnie z raportem tylko niecałe 33% ankietowanych zna instytucje pomocowe na terenie Miasta i Gminy Myślenice. Brak wiedzy na temat instytucjonalnych źródeł wsparcia widoczny był również wśród ankietowanych dzieci i młodzieży.

Zebrane dane informują ukazują problem przemocy w rodzinie w innym świetle. O ile mieszkańcy Gminy Myślenice mają większą świadomość dotyczącą samego zjawiska przemocy, o tyle w dalszym ciągu brakuje wiedzy na temat możliwych form i źródeł pomocy dostępnych na terenie Gminy. W obliczu tych informacji podjęto decyzje o zdiagnozowaniu środowiska lokalnego uwzględniając inne dane, mogące umożliwić tworzenie efektywnych programów profilaktycznych i lokalnych kampanii społecznych.

CEL BADANIA

Badanie zostało przeprowadzone w związku z urzeczywistnieniem projektu pn. Centrum Usług Słonecznych realizowanego i dofinansowanego w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Diagnoza miała na celu:

1. zwrócenie uwagi mieszkańców Gminy na zjawisko przemocy w rodzinie
2. zbadanie sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych,
3. zbadanie poziomu wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie,
4. wyznaczenie osobowościowych czynników ryzyka wchodzenia w rolę osoby stosującej/doświadczającej przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Gminy,
5. określenie stopnia świadomości efektywności i dostępności instytucji pomocowych na terenie Gminy Myślenice.

METODOLOGIA BADANIA

Badanie zostało przygotowane , by uzyskać wyniki w formie ilościowej. Przed przystąpieniem do realizacji badań dokonano przeglądu wyników badań na temat zjawiska przemocy realizowanych w latach ubiegłych na terenie gminy. Następnie dokonano analizy danych zastanych. Pozwoliło to na ukazanie specyfiki regionu oraz umożliwiło przygotowanie odpowiedniego do celu badania kwestionariusza badawczego. Po przygotowaniu i akceptacji narzędzi badawczych przystąpiono do realizacji badań. Diagnoza została przeprowadzona w miesiącach od maja do czerwca 2022r., w taki sposób, że do rodziców uczniów zostały wysłane linki do formularza na platformie Librus obsługiwanych przez szkoły podstawowe terenu gminy. Wysłano informację do rodziców uczniów z 18 szkół podstawowych na terenie Miast i Gminy Myślenice. Link do formularza został udostępniony na mediach społecznościowych takich instytucji jak: Centrum Usług Społecznych w Myślenicach oraz Urząd Miasta i Gminy Myślenice. Aby dotrzeć do szerszej grupy odbiorców udostępniono także ankiety w wersji papierowej, które przekazano klientom Centrum Usług Społecznych. Łącznie rozdano 300 ankiet w wersji papierowej.

OPIS PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Analizowano wyniki z 242 ankiet, które zostały zarówno nadesłane w formie elektronicznej oraz dostarczone w formie papierowej do Centrum Usług Społecznych w Myślenicach.

CHARAKTERYSTYKA OSÓB BADANYCH

W badaniach na potrzeby diagnozy problemu przemocy w rodzinie w gminie Myślenice uczestniczyli mieszkańcy o różnych cechach społecznych oraz demograficznych. W raporcie został przedstawiony opis z uwzględnieniem zmiennych niezależnych – płci, wykształcenia, struktury rodziny oraz statusu zawodowego ankietowanych.

PŁEĆ RESPONDENTÓW

W grupie respondentów rozkład zmiennej- płci- wyglądał następująco (Wykres 2).

Wykres 2- Płeć respondentów

W badaniu wzięło udział 242 osoby, w tym 180 kobiet (80,4%) i 44 mężczyzn (19,6%). 18 osób nie odpowiedziało na zadane pytanie.

WYKSZTAŁCENIE RESPONDENTÓW

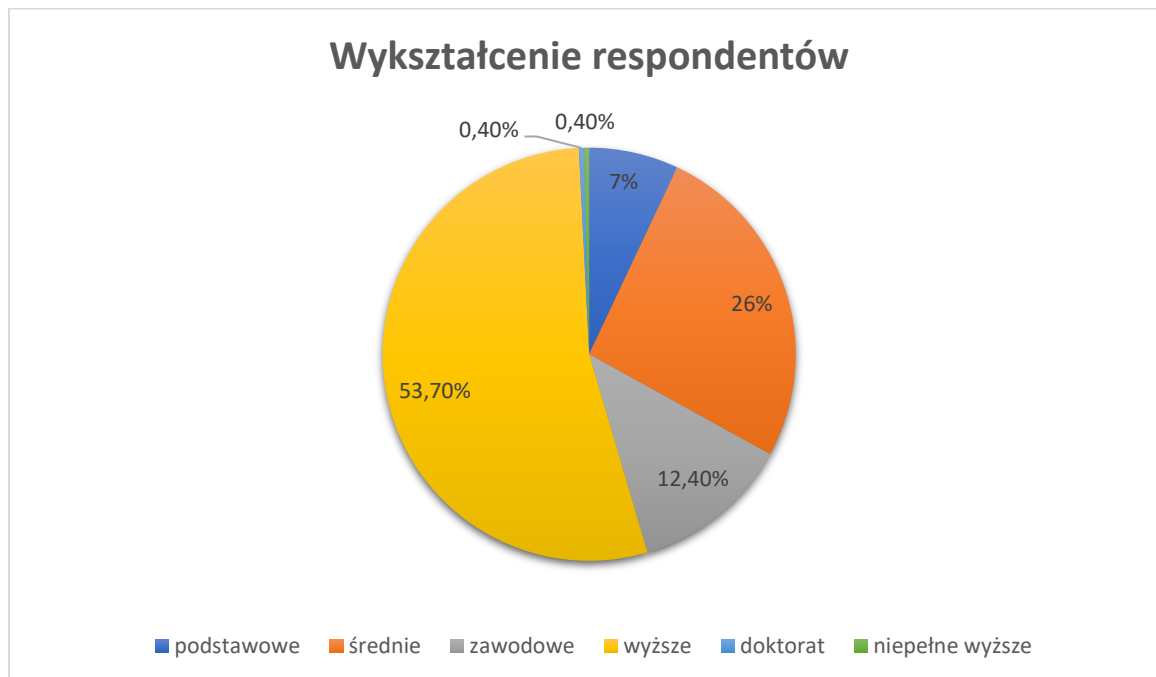
Analizując zmienną- wykształcenie- rozkład prezentował się w sposób przedstawiony na Wykresie 3. Wśród osób badanych ponad połowa miała wykształcenie wyższe (53,7%). W grupie respondentów osoby z średnim

wykształceniem stanowiły 26%, a z zawodowym - 12%. Wykształcenie podstawowe cechowało 7% osób tj. 17 ankietowanych. Dodatkowo jedna osoba nie skończyła studiów wyższych, a kolejny ankietowany był po studiach doktoranckich.

Wykres 3- Wykształcenie respondentów

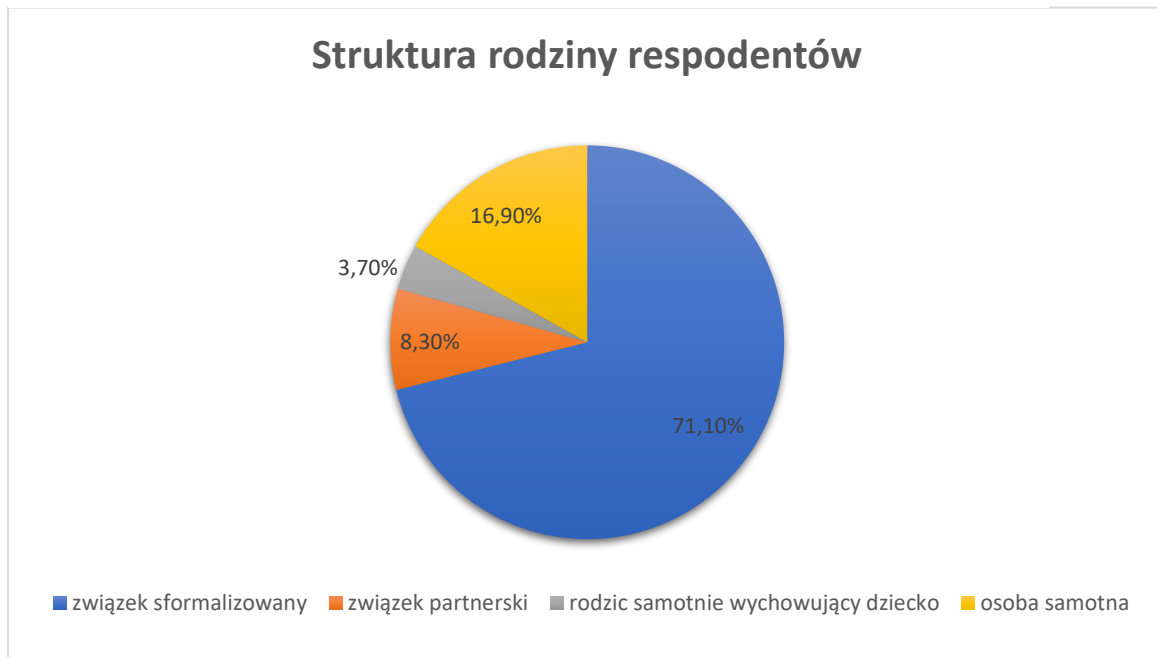

STRUKTURA RODZINY WŚRÓD RESPONDENTÓW

Wśród ankietowanych były osoby funkcjonujące w rodzinach o różnorodnej strukturze. Osoby w związku małżeńskim stanowią 71,10% całej badanej próby. 41 badanych jest osobami samotnymi, co stanowi niespełna 17% wszystkich ankietowanych. W związku niesformalizowanym jest około 8% badanych. Wśród respondentów znalazło się 9 osób samotnie wychowujących dziecko. Wyniki powyższej analizy przedstawia wykres 4.

Wykres 4- Struktura rodziny respondentów

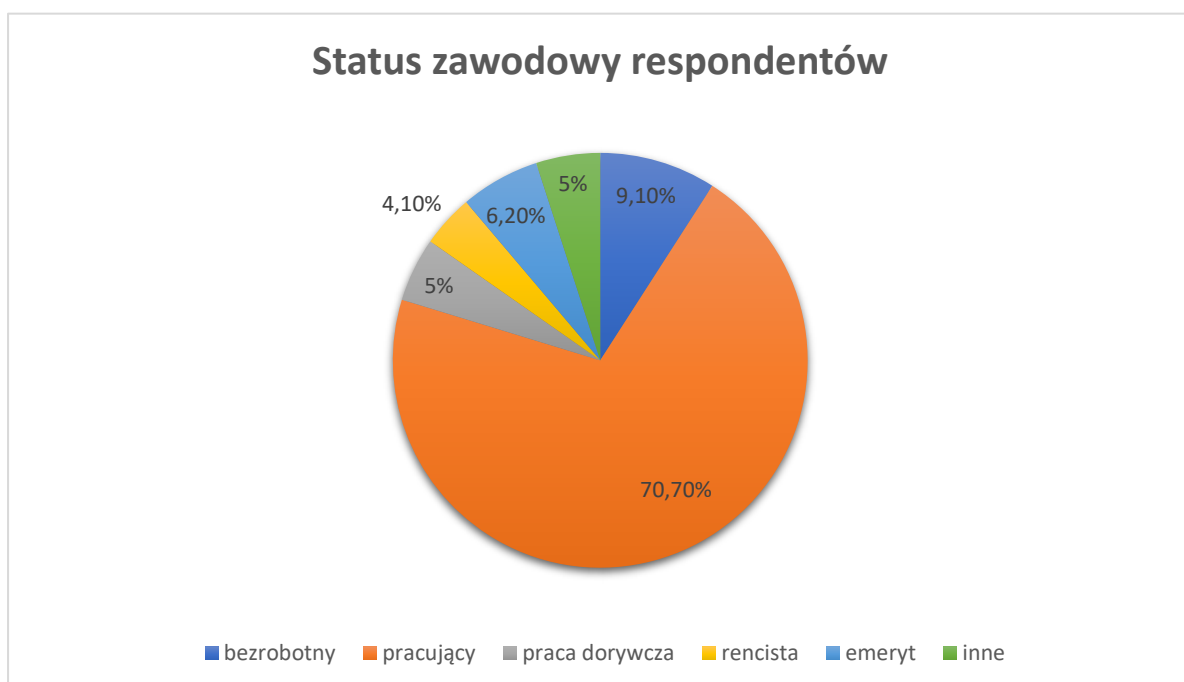

STATUS ZAWODOWY RESPONDENTÓW

Respondenci stanowili różnorodną grupę z uwagi na swój status zawodowy. Ponad 70% stanowili osoby pracujące na etacie (171 ankietowanych). Dodatkowo wśród badanych były osoby pracujące dorywczo (5% całej próby), bezrobotne (9,1%), renciści (4,1%), emeryci (6,2%). Osoby wymieniały także inne rodzaje pracy zarobkowej m.in.: prowadzenie działalności gospodarczej (1,2%), urlop macierzyński (0,8%), umowa zlecenie (0,8%), przedsiębiorca rolny (0,8%) oraz korzystanie z zasiłku pielęgnacyjnego (0,4%). Wyniki przedstawia wykres 5.

Wykres 5- Status zawodowy respondentów

Przedstawiona analiza danych obejmująca zmienne demograficzne ankietowanych umożliwia przedstawienie pozostałych wyników oraz ich interpretację z odniesieniem do całej populacji Gminy Myślenice. Respondenci stanowią reprezentatywną próbę lokalnej populacji.

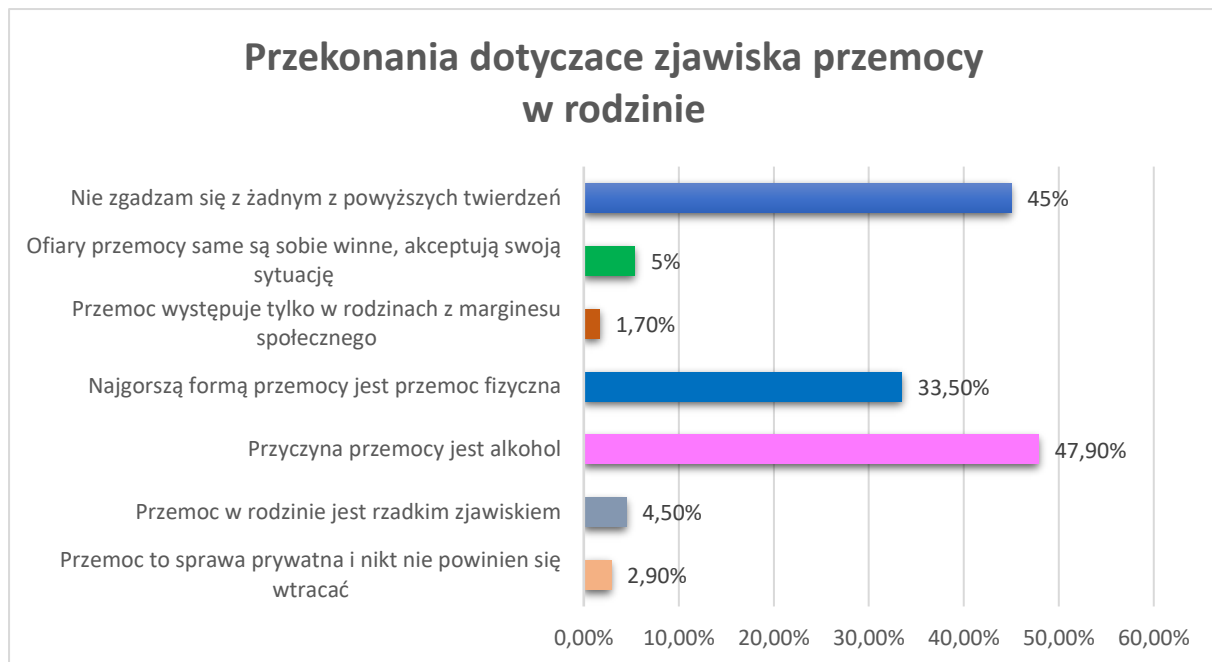

WYNIKI

PRZEKONANIA RESPONDENTÓW DOTYCZĄCE ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Odpowiedzi osób ankietowanych na pytanie dotyczące ich przekonań na temat zjawiska przemocy w rodzinie przedstawia wykres 6. Najczęstszą odpowiedzią udzieloną przez respondentów była odpowiedź, że przyczyną

Wykres 6- Przekonania dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie

przemocy jest uzależnienie od alkoholu. Jedna trzecia ankietowanych ma przekonanie, że najgorszą formą przemocy jest przemoc fizyczna. 13 badanych winę za przemoc w rodzinie przypisuje też ofiarom, które ich zdaniem akceptują sytuację w jakiej się znalazły. Niecałe 3% osób badanych uważa przemoc za sprawę prywatną, do której inni nie powinni się wtrącać. To, że przemoc w rodzinie jest zjawiskiem rzadko spotykanym, nie jest rozpowszechniona w społeczeństwie potwierdziło 11 osób, co stanowi 4,5% badanych. Warto zwrócić uwagę iż blisko połowa ankietowanych (45%) nie zgodziła się z żadnym z podanych twierdzeń.

PRZEKONANIA RESPONDENTÓW DOTYCZĄCE FUNKCJONOWANIA W ZWIĄZKU

Spośród osób ankietowanych 50 przyznało, że jest osobami samotnymi. Biorąc pod uwagę analizę tego zagadnienia posłużono się więc odpowiedziami 192 osób, które funkcjonują w związku. Wykres 7 przedstawia omawiane wyniki.

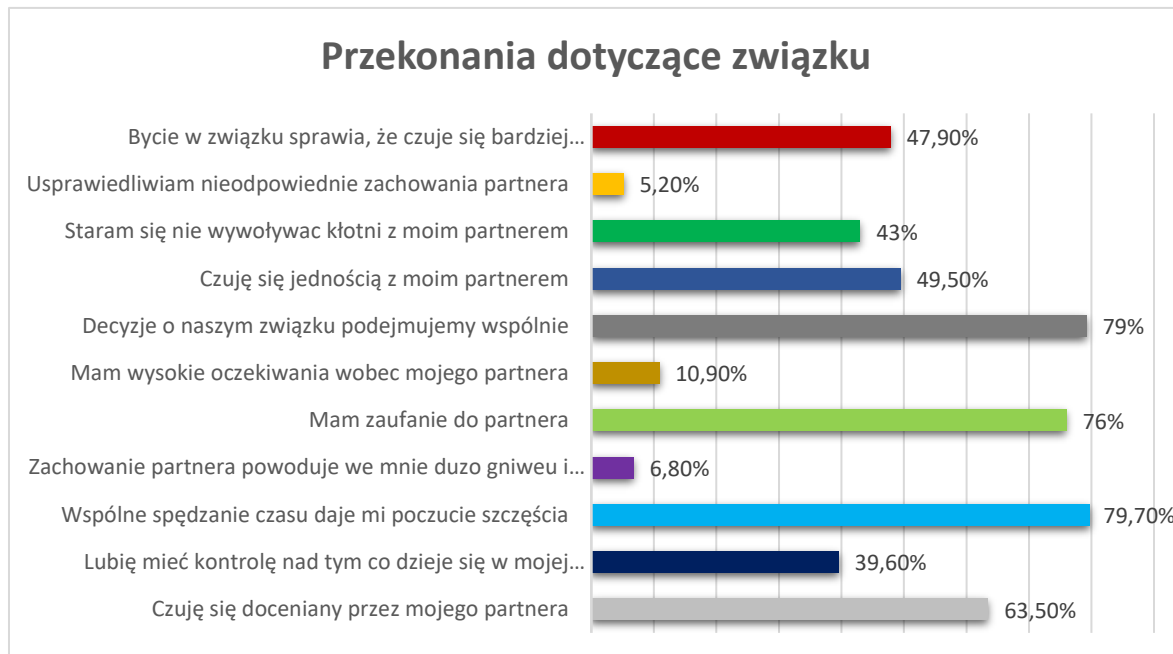
Ponad 70% ankietowanych ma zaufanie do swojego partnera/partnerki oraz podejmuje decyzje wspólnie z bliską osobą. Prawie 80% ceni sobie wspólne spędzanie czasu z partnerem/ partnerką. Na uwagę zasługuje fakt, iż prawie połowa uważa, że bycie w związku czyni ją bardziej wartościową osobą. Podobny odsetek badanych (49,5%) deklaruje poczucie jedności z partnerem oraz podejmuje działania zmierzające do ograniczenia ilości

kłótni w związku (43%). Większość ankietowanych nie przyznaje się do uczuć gniewu i frustracji na zachowanie partnera/ partnerki oraz posiadania wysokich oczekiwań wobec niego. Tylko 5% badanych deklaruje podejmowanie prób w celu usprawiedliwienia partnera i jego nieodpowiedniego zachowania. Z kolei 63,50% respondentów czuje się docenianych przez swoich partnerów życiowych.

Wvkres 7- Przekonania dotyczące związku

REAKCJE RESPONDENTÓW W SYTUACJI PROBLEMOWEJ

Pytania z kwestionariusza dotyczące tego zagadnienia zostały wybrane na podstawie stylów radzenia sobie z stresem i podejmowanymi w takich sytuacjach strategiami. W związku z powyższym przy analizie wyników pogrupowano odpowiedzi w celu ustalenia najczęściej wybieranego stylu radzenia sobie przez mieszkańców Gminy. Pogrupowane odpowiedzi przedstawia tabela 3.

Tabela 3- style radzenia sobie ze stresem

Styl skoncentrowany na zadaniu	Ustalam co w danej sytuacji jest najlepsze
	Szukam rady i pomocy odnośnie tego co należy zrobić
	Myślę o tym jak rozwiązałem podobne sprawy w przeszłości
Styl skoncentrowany na emocjach	Staję się bardziej napięty
	Ujawniam swoje emocje
	Zastanawiam się co „byłoby gdyby”
	Obwiniam siebie za to co się stało
Styl skoncentrowany na unikaniu	Zajmuję się pracą lub innymi czynnościami, żeby o nim nie myśleć
	Staram się go nie dostrzegać
	Spotykam się z ludźmi, by nie być sam ze swoimi myślami

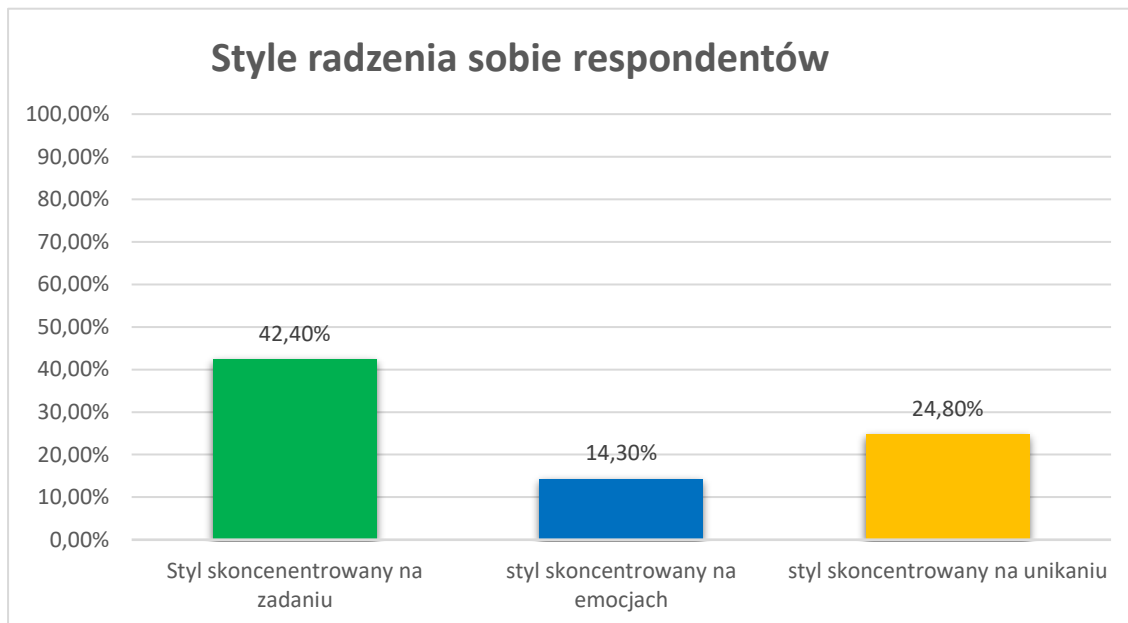
W grupie twierdzeń obejmujących styl skoncentrowany na zadaniu znalazły się takie zdania jak: „ustalam co w danej sytuacji jest najlepsze”, „szukam rady i pomocy u innych odnośnie tego co należy zrobić”, „Myślę o tym jak rozwiązałem podobne sprawy w przeszłości”. W grupie twierdzeń dotyczących stylu skoncentrowanego na emocjach były następujące zdania: „staję się bardziej napięty”, „ujawniam swoje emocje”, „zastanawiam się co byłoby gdyby” „obwiniam siebie za to co się stało”. Pozostałe zdania dotyczyły stylu skoncentrowanego na unikaniu i były to: „zajmuję się pracą lub innymi czynnościami, żeby o nim nie myśleć”, „staram się go nie dostrzegać”, „spotykam się z ludźmi, by nie być sam ze swoimi myślami”.

Wykres 8 przedstawia rozkład wyników wśród ankietowanych.

Wykres 8- Style radzenia sobie respondentów

Jak widać na przedstawionym wykresie większość ankietowanych (42,4%) w sytuacji problemu deklarują podejmowanie konkretnych działań, by osiągnąć pożądane rozwiązanie trudnej sytuacji. Prawie 1/5 respondentów doświadcza trudności w zmierzeniu się z problemem, natomiast ok. 14% ankietowanych w sytuacji stresowej skupia się na sobie, swoim odczuwaniu i emocjach.

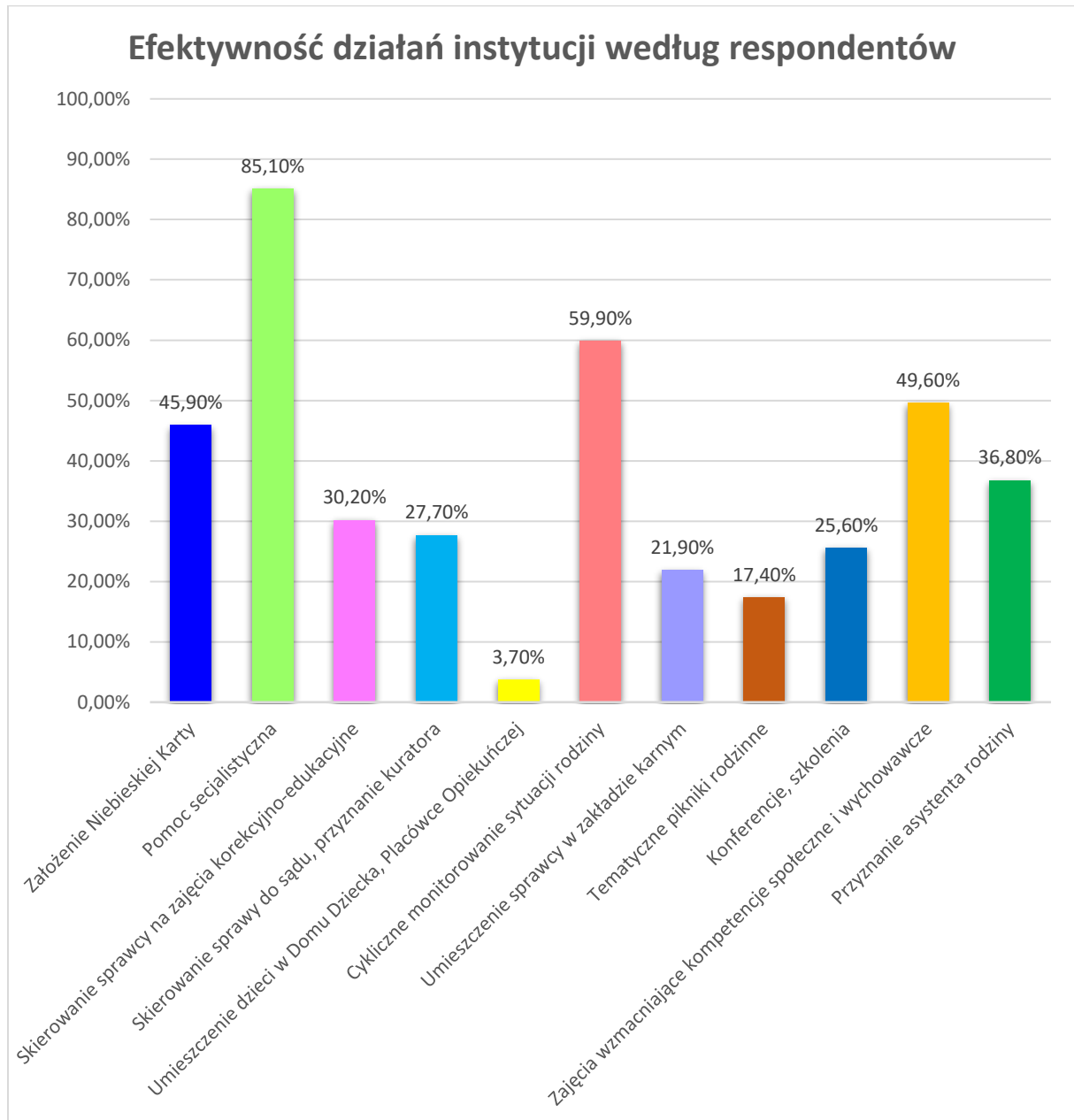
PRZEKONANIA RESPONDENTÓW DOTYCZĄCE EFEKTYWNOŚCI DZIAŁAŃ POMOCOWYCH

Ostatnim zagadnieniem, które zostało poruszone w ankiecie były przekonania mieszkańców Gminy na temat efektywności działań podejmowanych przez instytucje w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Rozkład wyników został przedstawiony na wykresie 9.

Wykres 9- Efektywność działań instytucji według respondentów

Zdecydowana większość badanych wskazała pomoc specjalistyczną jako najbardziej efektywne działanie w profilaktyce przemocy w rodzinie. Kolejno ankietowani zaznaczyli: cykliczne monitorowanie sytuacji w rodzinie (blisko 60%), zajęcia wzmacniające kompetencje społeczne i wychowawcze (prawie ½ ankietowanych), założenie Niebieskiej Karty (niecałe 50%), przyznanie asystenta rodziny (ok. 37%). Na podobny poziomie rozkładały się odpowiedzi osób dotyczące działań takich jak: skierowanie sprawcy na zajęcia korekcyjno-edukacyjnego, skierowanie sprawy do sądu i przyznanie kuratora oraz organizacja konferencji i szkoleń. Pojawiły się także

odpowiedzi inne niż zaplanowane przez ankietowanych tj. skorzystanie z mediacji (0,8%), edukacja o mechanizmach przemocy/ manipulacji w szkołach (0,4%), życie według przykazań Bożych oraz zaangażowanie Policji (0,4%).

Ankietowani zapytani o refleksję na temat systemu przeciwdziałania przemocy w Gminie odpowiedzieli m.in.:

„Zjawisko przemocy w gminie Myślenice jest w dużej mierze ukryte, rośnie świadomość problemu w społeczeństwie, uważam jednak że jest mało wydarzeń profilaktycznych skierowanych do rodziny. Obserwuje się że jest coraz więcej instytucji pomocowych zaangażowanych w profilaktykę przemocy na terenie Myślenic.”

„Temat tabu w naszym mieście. Jest jeszcze wiele do zrobienia, przede wszystkim w uświadomieniu mieszkańców. Sam nie do końca bym wiedział, gdzie szukać pomocy. Jest mało informacji, gdzie takową szukać w naszym mieście.”

„Ludzie którzy doświadczają przemocy wstydzą się prosić o pomoc. Nie wiedzą jak mogą się bronić przed przemocą.”

„Uważam, że instytucje pomocowe w Gminie Myślenice bardzo dobrze wspierają rodziny w których dochodzi do przemocy, mam poczucie, że tego zjawiska na terenie naszej gminy nie ma dużo. Rośnie świadomość społeczna w tym zakresie i dzięki temu szybciej można reagować i szukać wsparcia.”

„Gmina Myślenice nie pomaga dzieciom dotkniętym przemocą.”

„Temat był mi bliski parę lat temu. Byłem "klientem" myślenickiego MOPSu. W tamtym momencie podczas zakrętu małżeńskiego wydawało mi się, że to jedyne rozsądne miejsce do którego mogę zgłosić się po pomoc. Pozostałe według mnie nie wchodziły w grę. Pomoc otrzymana była bardzo budująca dla mnie samego, ale niestety destrukcyjna dla naszego związku. Rozwiązania które były nam proponowane doprowadziły prawie do rozwodu. Na szczęście w ostatniej chwili zorientowałem się, że coś jest nie tak. Znaleźliśmy rozwiązanie naszych problemów u księdza, który bardzo łatwo otworzył nam oczy. Teraz jesteśmy szczęśliwym małżeństwem.”

„Problem zjawiska przemocy w rodzinie nasila się.”

„Odnoszę wrażenie, że ludzie boją się mówić o tym otwarcie i nie sięgają tak łatwo o pomoc, boją się oceny. Dobrze byłoby to bardziej rozpromować, żeby ludzie wiedzieli gdzie się udać i nie wstydzieli się sięgać po pomoc.”

„Przemoc jest poważnym problemem i powinno się karać osoby, które stosują przemoc w rodzinie. Powinno się stawiać duży nacisk na pomoc osobom wobec których stosowana jest przemoc, a zwłaszcza na dzieci, by im w miarę możliwości udzielić niezbędnej pomocy.”

„W dalszym ciągu ofiary oraz świadkowie przemocy nie wiedzą, jakie mają prawa, jak mogą przeciwdziałać przemocy.”

„Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród osób zgłaszających się do instytucji.”

„Osoba, która stosuje przemoc musi zdać sobie sprawę z sytuacji, której się znajduje, musi wiedzieć że można postępować inaczej.”

„Przemoc jest skrywana przez osoby, które o niej wiedzą. Instytucje mają mało działań edukacyjno-profilaktycznych. Powyżej wymienione są działania interwencyjne i naprawcze. Potrzebna jest oferta profilaktyczna, kampanie społeczne, informacje o instytucjach, informacja telefoniczna (telefon zaufania), praca streetworkera z młodzieżą i osobami uzależnionymi.”

„Ofiary przemocy nadal pozostają zbyt mało chronione i nie posiadamy narzędzi, które pozwoliły by w wielu przypadkach pomóc osobom zmienić swoje życie odcinając się całkowicie od sprawcy przemocy.”

„Uważam, że przemocy w rodzinie w gminie Myślenice nie ma dużo. Instytucje pomocowe na naszym terenie moim zdaniem spełniają swoje role. Jest łatwa dostępność w Internecie do informacji gdzie szukać pomocy i wsparcia gdyby dochodziło do przemocy w rodzinie.”

„Niestety wiele jest przemocy w rodzinie, która jest ukrywana przez osoby, jej doświadczające. Mimo wszystko jest już większa świadomość wśród ludzi ale ciągle za mało. Myślę, że służby pomocowe wiele robią dobrego w tej kwestii by było lepiej.

WNIOSKI Z BADAŃ

Od urodzenia środowisko rodzinne odgrywa podstawową rolę w rozwoju, tworzeniu osobowości dziecka oraz w przystosowaniu go do warunków życia. Dziecko przychodząc na świat w rodzinie uczy się sposobów funkcjonowania, reagowania i odczuwania. Nauka ta dokonuje się poprzez naśladowanie, modelowanie zachowań osób bliskich i znaczących w oczach dziecka, którymi są rodzice lub opiekunowie prawni. Więź która łączy nowonarodzone dziecko z jego opiekunami staje się fundamentem tworzenia nowych związków i relacji. Dziecko już jako dorosły powiela zachowania, których nauczyło się od najbliższych. Jest to mechanizm na tyle silny, że rzadko kiedy zdarza się, że dzieci zachowują się odmiennie do swoich rodziców. Jest to widoczne zwłaszcza w przekazie międzypokoleniowym, przekonaniach przechodzących z pokolenia na pokolenie, sposobach radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Dlatego tak istotne jest wspieranie rodziny w jej funkcji opiekuńczo wychowawczej. Zgodnie z teorią systemów Bertalanffy'ego każdy element systemu oddziałuje na kolejne zmieniając ich funkcjonowanie. System bowiem to nie tylko suma elementów je tworzących, ale także

powiązań między nimi. Systemem w tym ujęciu jest także rodzina. Przemoc w rodzinie, czy inna forma destrukcyjnego jej funkcjonowania najczęściej staje się przyczyną trudności nie tylko tej rodziny i jej członków, ale także nowych rodzin, które będą powstawać w jej otoczeniu. Zgodnie z tymi rozważaniami można wysunąć wniosek, że przeciwdziałanie przemocy w rodzinie powinno mieć na celu nie tylko ochronę pojedynczej jednostki i jej rodziny, ale także powinno obejmować cały system społeczny w jakim owa rodzina żyje.

Badanie miało na celu ukazanie przekonań mieszkańców Gminy Myślenice dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie, efektywności działań profilaktycznych, sposobów radzenia sobie ze stresem oraz przekonań dotyczących związku.

Mity dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie są w dalszym ciągu zakorzenione w systemie przekonań mieszkańców Gminy Myślenice. Taka sytuacja może ograniczać gotowość do pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie lub też być jedną z przyczyn trwania w zagrażającej sytuacji noszącej znamiona przemocy.

Zgodnie z teorią miłości Sternberga podstawą kształtowania się miłości pełnej są komponenty zarówno pożądania, zaangażowania, jak i intymności, poczucia bliskości oraz wspólnych zainteresowań. Związek dający satysfakcję i spełnienie jest oparty na wzajemnym poczuciu zrozumienia, docenienia oraz zaufania. Satysfakcja ze związku wynika również z motywacji jaka przyświeca partnerom. Pragnienie posiadania bliskiej osoby by potwierdzić swoją wartość, czuć się lepiej może w przyszłości zaowocować wieloma frustracjami, niezrozumieniem a w konsekwencji doprowadzić do rozpadu związku. Niespełnione oczekiwania, problemy w relacji mogą nie tylko skutkować rozpadem związku, ale również szukaniem ukojenia w innych aktywnościach także tych destrukcyjnych tj. wyładowanie złości poprzez zachowania przemocowe lub uzależnienie.

To w jaki sposób osoby radzą sobie z sytuacją trudną w dużej mierze zależy od cech temperamentu oraz wyuczonych poprzez obserwację sposobów reagowania osób znaczących. Sposób radzenia sobie mieszkańców Gminy Myślenice w znaczącym stopniu obejmował podejmowanie aktywnych działań w celu poradzenia sobie z problemem.

Mieszkańcy nie mają świadomości istnienia szerokiego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Gminy Myślenice. Wciąż zbyt mało jest działań profilaktycznych, informacyjnych i edukacyjnych dotyczących nie tylko oferowanych przez instytucje usług, ale również mechanizmów zjawiska przemocy w rodzinie. Najbardziej efektywnymi działaniami nie są paradoksalnie działania służb ukierunkowane na zabezpieczenie dzieci lub ukaranie osoby stosującej przemoc, ale te, które na celu mają działania prewencyjne, tj. wzmacniające kompetencje miękkie tzn. zdolności wychowawcze, opiekuńcze i komunikacyjne.

IMPLIKACJE PRAKTYCZNE

Odpowiadając na wnioski płynące ze sporządzonej diagnozy należy zwrócić uwagę na płynące z niej implikacje praktyczne dla pracowników instytucji działających w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Są one następujące:

1. Ścisła współpraca międzyinstytucjonalna odpowiadająca na potrzeby konkretnej jednostki i systemu rodzinnego.
2. Podejmowanie działań profilaktycznych poprzez wspieranie rodzin w sprawowaniu funkcji opiekuńczo wychowawczej.
3. Podejmowanie działań prewencyjnych poprzez wzmacnianie świadomości roli małżonków w tworzeniu efektywnie funkcjonującego systemu rodzinnego oraz rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.
4. Podnoszenie poczucia własnej wartości niezależnego od czynników zewnętrznych.
5. Prowadzenie działań edukacyjno- informacyjnych nt. źródeł i mechanizmów zjawiska przemocy w rodzinie oraz możliwych form wsparcia instytucjonalnego na terenie Gminy Myślenice.
6. Poszerzenie oferty wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie poprzez np. utworzenie grup wsparcia lub grup samopomocowych.
7. Poszerzenie oferty pomocy dla osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez np. realizację programów terapeutycznych.
8. Podnoszenie kompetencji miękkich wśród dzieci i młodzieży zamieszkującej Gminę Myślenice.
9. Realizacja lokalnych kampanii społecznych promujących rodzinę jako podstawową grupę społeczną.

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

